

מציאת האיזון בין אינדיבידואליזם לכלליות על פי נרות החנוכה

משפחות רבות נקרעת היום בין שאלת האינדיבידואליזם – המקום שניתן לכל יחיד במשפחה לבין שאלת האחדות המשפחתית, היחיד כחלק מכלל המשפחה. האיזון הדק שבין צרכי הכלל לבין טובת הפרט, הוא שאלה מרכזית כיום בחיי המשפחה המודרנית. מה יכולים ללמד אותנו נרות חנוכה בהקשר הזה?

הלכות שונות בהדלקת נרות החנוכה מבטאות את ההשתייכות של כל יחיד למשפחתו וגם את הייחוד של כל אחד ואחד. עקרונות אלו באים לידי ביטוי בדברי הברייתא (שבת כא ע"ב):

"ת"ר נר חנוכה איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד."

מצוות "נר איש וביתו", מבטאת את ההדלקה של נר אחד לכל בני הבית. לעומת זאת מצוות ה"מהדרין" מדגישה את הייחודיות של כל אחד ואחד מהמדליקים, לכל אחד יש אור מיוחד משלו שהוא שונה משל אחריו.

הסביר זאת המגיד מקוז'ניץ (ר' ישראל הופשטיין) בספרו הנודע "עבודת ישראל" (בדרשותיו לחנוכה ולפרשת וישב):

"והמהדרין נר לכל אחד ואחד, דהיינו: אם בני ביתו הם אנשי לבב ויכולים למשוך להם בעצמם קדושת ה', אז נר לכל אחד ואחד."

אמנם, כאמור בגמרא, המצווה הבסיסית בנר חנוכה היא מצוות "נר איש וביתו". הביטוי "ביתו" מזכיר לנו את דברי ר' יוסי (שבת קיח ע"ב):

"אמר רבי יוסי: מימי לא קריתי לאשתי – אשתי... אלא: לאשתי – ביתי".

הביטוי ההלכתי לרעיון זה מוזכר בהלכה בשני הקשרים: פעם אחת בדברי המשנה ברורה (סי' תרעא ס"ק ט), שלמרות שיש שנוהגים שכל אחד מבני הבית ידליק נר משלו, כלל זה אינו נוהג ביחס לאשתו, משום "שאשתו כגופו". ההלכה גם מלמדת את העיקרון ההפוך (סימן תרעה סע' ג):

"אישה מדלקת נר חנוכה, שאף היא חייבת בה".

וממנה לומדים שהאישה אף יכולה להוציא ידי חובה את בעלה.

האליה רבה (סי' תרעא ס"ק ג) מוסיף מספר מילים להסברו של המשנה ברורה ואומר: "ואינה בכלל מהדרין".

למה הוא מתכוון?

נראה שהאליה רבה מא(ע)יר, שלא רק שהבעל יכול להוציא את אשתו ידי חובה, אלא שאף הבעל והאישה נחשבים כגוף אחד. ביחס לבני הבית האחרים, אנו רואים כל אחד מהם כבן בית נוסף, שכנגדו מוסיפים להדליק עוד נר כמצות "מהדרין". אולם האישה והבעל תמיד נספרים בתוך הבית כיחידה אחת, משום ש"גופו כגופה" ו"גופה כגופו".

נמצא ששני רבדים מתקיימים בהדלקת נרות חנוכה: הראשון, הוא מצוות "נר איש וביתו" שמבטא את האחדות המופלאה שיכולה להיות בין בעל ואישה, שני אנשים שלפני החתונה היו זרים זו לזה, גדלו בבתים אחרים כאנשים בעלי אופי שונה, שהם הופכים לאישיות אחת ומאירים בנר אחד. כאשר נר זה דולק כהוגן, אפשר להוסיף עליו עוד ועוד נרות שמביאים לידי ביטוי את כל אחד מהאורות המופלאים שקיימים בתוך הבית.

הרב זאב שמע

חוקר תורני במרכז אחוה
וחבר 'בוחרים במשפחה'

"בוחרים במשפחה" – ארגון חברתי ששם לו למטרה לחזק ולקדם את ערכי המשפחה בחברה ובמדינה, מול מגמות הפירוק של התא המשפחתי בארץ ובעולם